



Fecr Yayınları: 151

*KUR'AN AÇISINDAN HAYVANLAR VE BİTKİLER*

Doç. Dr. Nurettin TURGAY

©FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

*Mizanpaj*  
CİNAS GRAFİK

*Kapak*

CİNAS GRAFİK

*Baskı / Cilt*

KALKAN MATBAACILIK

Büyük San. 1. Cad. 99/32 İskitler

Tel: 3419234-3421656 Ankara

*1. Baskı: Ocak 2011*

ISBN: 978-605-5482-07-7

**FCR YAYIN REKLÂM BİLGİSAYAR SAN. Ve TİC. LTD. ŞTİ.**

Rüzgârlı Cad. Rüzgârlı İşhanı No: 2/5 Ulus - ANKARA

Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: 311 47 89

Web: www.fcr.com.tr - e-mail: fcr@fcr.com.tr

**KUR'AN AÇISINDAN**  
**HAYVANLAR**  
ve  
**BİTKİLER**

Doç. Dr. Nurettin TURGAY

Ankara - 2011

## **Doç. Dr. Nurettin TURGAY**

Mardin/Kızıltepe/Ulu Köy'de dünyaya geldi (1952). İlköğrenimini Yüceli Köyü'nde, orta öğrenimini Mardin İmam Hatip Lisesi'nde, yüksek tahsilini İzmir Yüksek İslam Enstitüsü'nde tamamladı (1975). İzmir/Karşıyaka/Örnek Köyü'nde İmam-Hatip olarak göreve başladı (1973). DİB Haseki Eğitim Merkezi'nin ve Yabancı Dil Kursu'nun birinci dönemlerinden mezun oldu. Manisa Merkez Vaizi (1978-1985) daha sonra da Balıkesir Merkez Vaizi (1985-1987) olarak çalıştı. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Arapça okutmanı olarak göreve başladı (1987). Yüksek Lisansını, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, "Kur'an Tefsirinde Şart Edatlarının Rolü" konulu teziyle tamamladı (1991). Doktorasını, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Arap Edebiyatında Kısa Hikâye" konulu teziyle tamamladı (1995). Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Yardımcı Doçent olarak göreve başladı (1996). Tefsir dalında Doçent oldu (2006). Halen bu görevini sürdürmektedir. Bir dönem Dicle Üniversitesi Senato Üyesi, bir dönem Felsefe ve Din Bilimleri Bölüm Başkanlığı yaptı. On bir yıl Dekan Yardımcılığı yaptı. Dicle Üniversitesi Rektörlüğü tarafından 2008 yılı Akademik Performans Değerlendirme ve Ödüllendirme açısından İlahiyat Fakültesi 2'ncisi olarak ödüllendirildi.

Uzun süre Diyarbakır Söz Televizyonuna dini programlar hazırladı ve Diyarbakır Söz Gazetesi'nde köşe yazarlığı yaptı. Yine uzun süre "Heryerdenhaber.com.tr" sitesinde köşe yazarlığı yaptı. Halen TRT6 ve Diyarbakır Söz TV'de haftada birer defa programlara katılmaktadır. Çoğu hakemli olmak üzere çeşitli dergilerde çok sayıda makale, çeviri, hutbe ve şiirleri yayımlandı. Şamil İslâm Ansiklopedisi'ne çoğu tefsir ağırlıklı yetmiş üç madde yazdı. Pek çok Ulusal ve Uluslararası sempozyuma katılan yazarın yayımlanmış kitapları şunlardır:

- 1 - Arap Dili Belagati ve Kur'an, Kitap Neşriyat- Dağıtım, Ankara 2009.
- 2 - Kur'an Açısından Hayvanlar ve Bitkiler, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 17, Diyarbakır 2008.
- 3 - Kur'an'da Mal Kavramı, Fecr Yayınevi, Ankara 2006.
- 4 - Kur'an Açısından Ahiret, İlâhiyat, Ankara 2005.
- 5 - Hz. Ali ve Tefsirdeki Yeri, İlâhiyat, Ankara 2004.
- 6 - Açıklamalı İzzi Metin ve Tercümesi, Sağlam Kitapevi, İstanbul 1986.

## İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR .....	8
ÖNSÖZ .....	9
GİRİŞ .....	13

### BİRİNCİ BÖLÜM KUR'AN AÇISINDAN HAYVANLAR

A - Hayvanların Yaratılışı.....	21
B- Kur'an'da Adı Geçen Hayvanlar ve Onlar Vasıtasıyla Verilmek İstenen Mesajlar .....	27
1- Alak (Bir Çeşit Sülük) .....	29
2- Ankebût (Örümcek) .....	30
3- Arda (Bir Çeşit Böcek) .....	32
4- Bağal (Katır) .....	34
5- Baîr (Deve) .....	35
6- Bakara (İnek, Sığır) .....	37
7- Baûd (Sivrisinek) .....	40
8- Cerâd (Çekirge).....	44
9- Dafâdi' (Kurbağa).....	45
10 - Ebabil .....	47
11- Ferâşe (Kelebek).....	48
12- Fil .....	49
13 - Ğanem (Koyun) .....	51
14 - Gurâb (Kara Karga) .....	53
15 - Hayl (At) .....	55
16 - Himâr (Eşek, Merkep).....	58
17- Hinzîr (Domuz) .....	61
18 - Hût (Balık) .....	63
19 - Hüdhüd (Çavuş Kuşu) .....	66
20 - Kasvera (Aslan).....	67
21 - Kelb (Köpek, İt) .....	69
22 - Kırade (Maymun).....	71
23 - Kummal (Bit).....	72
24 - Ma'z (Keçi).....	73
25 - Nahl (Bal Arısı).....	74
26 - Neml (Karınca).....	78
27 - Selva (Bildircin) .....	80
28 - Sü'bân (Büyük Yılan, Ejderha).....	81
29 - Tayr (Kuşlar).....	83

30 - Zerr (Küçük Kırmızı Karınca).....	86
31 - Zi'b (Kurt) .....	87
32 - Zubâb (Sinek) .....	88
C - Adımı Hayvan İsimlerinden Alan Kur'an Sureleri .....	89
1 - Bakara Suresi .....	90
2 - En'âm Suresi.....	90
3 - Nahl Suresi .....	90
4 - Neml Suresi.....	91
5 - Ankebût Suresi.....	91
6 - Âdiyât Suresi .....	92
7 - Fil Suresi.....	93
D - Etləri Yenen ve Yenmeyen Hayvanlar .....	94
E - Hayvanların İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi .....	98
1 - Hayvanların İnsanlar İçin Gıda, Taşıma Aracı ve Süs Olmaları .....	98
2 - Hayvanların Dini Hayattaki Yeri.....	101
a - Zekât.....	101
b - Kurban.....	103
3 - Hayvanların Ticaret ve Ziraat Alanındaki Yeri .....	105
F - Hayvanları Koruma.....	107
G - Hayvanlar ve Ahiret Hayatındaki Diriliş .....	117

## İKİNCİ BÖLÜM KUR'AN AÇISINDAN BİTKİLER

A - Bitkilerin Yarattılışı.....	123
B - Kur'an'da Yer Alan Bitkiler ve Yararları.....	126
1- Adese (Mercimek) .....	127
2 - Bakl (Sebze, Yeşillik) .....	128
3 - Basal (Soğan) .....	129
4 - Dâri' (Acı ot) .....	130
5 - Ebb (Çayır) .....	130
6 - Fakihe (Meyve) .....	131
7 - Fûm (Sarımsak) .....	132
8 - Habbe (Dane).....	135
9 - Hamt (Bir ağaç türü) .....	138
10 - Hardal .....	138
11 - Ineb (Üzüm).....	139
12 - Kadb (Yonca).....	142
13 - Kâfur.....	142
14 - Kissa (Salatalık) .....	143
15 - Nahl (Hurma Ağacı) .....	144

16 - Reyhan (Fesleğen).....	147
17 - Rummân (Nar).....	148
18 - Sidr (Dikenli Arabistan Kirazı) .....	150
19 - Şecer (Ağaç).....	150
20 - Talh (Muz) .....	151
21 - Tin (İncir).....	151
22 - Verâk (Yaprak) .....	153
23 - Verde (Gül).....	153
24 - Yaktin (Kabak) .....	154
25 - Zakkum.....	155
26 - Zencebîl (Zencefil) .....	156
27 - Zeytûn (Zeytin) .....	156
C - Bitkilerin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi .....	160
1 - Bitkilerin Sosyal Hayattaki Yeri .....	160
2 - Bitkilerin Gıda Olarak Kullanılması .....	161
3 - Bitkilerin Dini Hayattaki Yeri.....	162
4 - Bitkilerle Tedavi.....	167
D - Bitkileri Koruma .....	168
E - Bitkiler ve Ahiret Hayatındaki Diriliş.....	173
<b>SONUÇ</b> .....	<b>177</b>
<b>BİBLİYOGRAFYA</b> .....	<b>181</b>

## KISALTMALAR

Arş.	: araştırma
As.	: aleyhisselâm
b.	: bin
Bkz.	: bakınız
b.y.	: basımevi yok
Der.	: derleyen
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Derg.	: Dergisi
Fak.	: Fakültesi
Hz.	: Hazreti
Haz.	: Hazırlayan
Krş.	: karşılaştırm
m.	: milâdî
md.	: madde
m.ö.	: Milattan Önce
m.s.	: Milattan Sonra
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nşr.	: neşreden
ö.	: ölümü
s.	: sayfa
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: tahkik
Thrc.	: tahrir
Trc.	: tercüme
Tsh.	: tashih
Tsz.	: tarihsiz/tarih yok
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: ve sair

## ÖNSÖZ

Zaman ilerledikçe, yaşadığımız dünyada ciddi problemlerin ortaya çıktığına şahit olmaktayız. Özellikle çevre, su ve hava kirliliği, tabiattaki varlıkların dengesinin bozulması, insan hayatını ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Yeryüzündeki bitki örtüsü ve ormanların zayıflamasıyla, erozyon hız kazanmakta, topraklar, deniz ve nehir yataklarına kaymakta, yüksek yerlerde toprak kalmamakta ve çıplak kayalar ortaya çıkmaktadır. Bu gidişat, insanı ürkütmekte, geleceğe karanlık bakmasına sebep olmakta ve ileride bu dünyada hayatın çekilmez hale geleceğinin sinyallerini vermektedir. Çünkü çevre, hayvan ve bitkilerin, insan sağlığı ve psikolojisinin üzerinde önemli etkilerinin olduğu, önemli bir gerçektir.

Kur'an, insanlara dünya ve ahiretin huzur ve saadetinin yolunu göstermek gayesi ile indirilmiştir. Acaba Kur'an, kâinata, tabiat düzenine, çevreye, yeryüzündeki bitki örtüsüne, çeşitli hayvanlara nasıl bakmakta ve bunlar hakkında ne gibi mesajlar vermektedir? Kur'an'a bakıp içindekileri incelediğimiz zaman, bu konuda çeşitli bilgilerin onda yer aldığını görmekteyiz. Kur'an, çevreden, çevredeki su, hayvan ve bitkilerden çok yönlü bahsetmektedir. Kur'an'ın, çeşitli hayvan ve bitkilerden bahsetmesi, tesadüfî bir olay değildir. Bunun pek çok hikmet ve sebepleri vardır. Bununla, insanların hem maddi hem de manevi cephelerine işaret edilmekte ve insana çok yönlü mesajlar verilmektedir. İnsanların, yaşadıkları dünyada güven içinde sağlıklı ve mutlu yaşamaları için, bu mesajlardan haberdar olmaları ve bu konuda kendilerine düşen çeşitli görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Ayrıca insanların, tabii özellikleri gereği tabiatı, çevreyi, hayvan ve bitkileri sevmelerinin çok yönlü hikmetleri vardır. Bu nedenle, "Kur'an Açısından Hayvanlar ve Bitkiler" başlığı ile bir çalışmayı hazırlayarak insanların yararına sunmayı düşündük. Bu çalışmayı sürdürürken, bu konuda Türkçe hazırlanmış müstakil herhangi bir esere rastlamadık. Arapça yazılmış bazı eserler, konu hakkında derli toplu bilgileri içermemekte, çok detaya girildiği için, konu dağılmış bulunmaktadır.

Büyük Arap bilgini Cahız (ö. 255/868), pek çok konuda eser yazdığı gibi hayvanlar hakkında da, "Kitâbu'l-Hayavân" adında geniş kapasiteli bir kitap yazmıştır. Cahız, bu konuda

Kur'an, hadis, Arap şiiri, Aristo gibi filozofların eserleri ve bil-hassa mutezile âlimlerinin kelimelerindeki tartışmalarından yararlanarak kitabını hazırlamıştır. O, kitabında pek çok hayvandan bahsederek çeşitleri, yaşadıkları yerler ve özellikleri hakkında teferruatlı açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca o, kitabında hayvanlardan başka çeşitli şeylerden de bahsederek, çok kere konu dışına çıkmıştır.

"Hayatu'l-Hayavani'l-Kübra" adlı eserinde hayvanlar hakkında kapsamlı bilgi vermeye çalışan Ebû'l-Bekâ Kemaluddin Muhammed b. Musa ed-Demîrî (ö. 805/1405), hayvanları alfabetik sıraya göre ele alıp tanıtmaya çalışmıştır. Her hayvanın önce isminin etimolojisini, bu ismin tekil ve çoğulunu, Arapça dilbilgisi kurallarına göre bu isimlerin müzekker-müennes (erkil-dişil) olmalarını değerlendirdikten sonra, hayvanın özelliklerini, o hayvan hakkındaki ayet ve hadisleri, etinin yenilip yenilmeyeceğini, konu ile ilgili fıkıh kurallarını açıklamıştır. En sonunda da, "tabir" başlığı altında, o hayvanı rüyada görmenin yorumunu yapmıştır. Bu eser, yararlı bir çalışma olmakla beraber, dağınık bir halde yazılmıştır ve alakası olmayan çok şeyi içermektedir.

Arap kültüründe ayrıca el-Asmaî (ö. 216/831), Ebû Ubeyde (ö. 209/824)Ahmet b. Hatim el-Bâhilî (ö. 231/845), Ebû Hatim es-Sicistânî (ö. 248/862) ve benzeri bazı alimler, develer hakkında, İbn Kuteybe (ö. 276/889), İbnu'l-A'rabî (ö. 231/845), Ebû Cafer Muhammed b. Habîb el-Bağdâdî (ö. 245/859), Muhammed b. Hişâm eş-Şeybânî (ö. 245/859) ve benzeri bazı alimler, atlar hakkında ve Ebû'l-Hasan el-Ahfeş gibi bazı alimler de koyunlar hakkında müstakil eserler yazmışlardır.

Süleyman ATEŞ de Kur'an Ansiklopedisi adlı eserinin "Hayvanlar" maddesinde, hayvanlar hakkında detaylı bilgilere yer vermiştir. Ateş, aynı eserinin "Bitkiler" maddesinde, detaylı olmasa da bazı bitkilerle ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur.

**"Kur'an Açısından Hayvanlar ve Bitkiler"** başlığı altındaki bu çalışmayı hazırlarken, giriş kısmında genel olarak tabiat ve çevre hakkında kısaca bilgi verdikten sonra, önce hayvanlar ve ondan sonra bitkiler hakkında bilgi vermek suretiyle çalışmamızı iki bölüm halinde tamamladık. Konuyu, Kur'an çerçevesi dâhilinde işledik. Ayetleri açıklarken, konu ile ilgili

hadislere ve âlimlerin görüşlerine de yer verdik. Bunun yanında, kendi görüş ve kanaatlerimizi de kaydettik. Ulaşabildiğimiz kadarıyla, bu konuda yazılmış muhtelif çalışmalara başvurup taramaya çalıştık.

Bu çalışmalarımızı hazırlanmasında ve basımında bize maddi destek sağlayan "Dicle Üniversitesi Araştırma Projeleri Komisyonu"na, Üniversite yayınları arasında yer almasını sağlayan Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yönetim Kurulu'na, bilirkişi olarak belirlenen Sayın Prof. Dr. Erdoğan PAZARBAŞI Bey'e, Dicle Üniversitesi Yayın Kuruluna, Üniversite Yönetim Kuruluna ve dolayısıyla Dicle Üniversitesi Rektörü değerli hocamız Sayın Prof. Dr. Fikri CANORUÇ Bey'e teşekkürlerimi sunarım.

Nurettin Turgay  
20.01.2008  
DİYARBAKIR

Bu kitabımız, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yönetim Kurulu'nun 23. 11. 2007 gün ve 2007/09-02 sayılı kararı, bilirkişinin raporu, Dicle Üniversitesi Rektörlüğü Yayın Komisyonu'nun onayı ve Dicle Üniversitesi Yönetim Kurulunun 11. 12. 2007 gün ve 2007/13-11 sayılı kararı ile "Özgün Araştırma Eseri" olarak kabul edildi. Ardından da kitabımızın ilk baskısı bu onay üzerine, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları arasında yayınlandı. Kitabımızı okuduktan sonra, bazı hatırlamalarda bulunan değerli dost ve arkadaşlarımızın görüşlerini göz önünde bulundurarak, gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra, kitabımızın ikinci baskısını yapmayı düşündük. Bu konuda bize yardımcı olan Fecr Yayınevi mensuplarına, teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Nurettin Turgay  
15.01.2011  
DİYARBAKIR